

24. 4. 2019

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Výše náhrady pro pozůstalé při usmrcení osoby blízké

Nejvyšší soud se opětovně v rámci svého rozsudku ze dne 19.9.2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018 zabýval otázkou, jakou výši satisfakce pro pozůstalé při usmrcení osoby blízké lze považovat za přiměřenou a spravedlivou v souladu s dikcí současné právní úpravy.

Zatímco za účinnosti dřívějšího občanského zákoníku do konce roku 2013 byla výše náhrady pro pozůstalé řešena přesně určenými paušálními částkami, v současnosti platná právní norma stanoví, že duševní útrapy při usmrcení odčiní škůdce peněžitou náhradou plně vyvažující utrpení osob blízkých. Podpůrně pro případ, že by takto nebylo možno výši náhrady určit, má být stanovena podle zásad slušnosti. Důvodem legislativní změny byla kritika paušálnosti dřívější právní úpravy a přesvědčení, že jen moc soudní může zohlednit veškerá specifika případu jako je blízkost vztahu mezi pozůstalými a usmrceným, závažnost újmy, postoj škůdce apod.

Vzhledem k tomu, že zásada plného odčinění i podpůrná zásada spravedlnosti jsou kritérii neurčitými, která byla jen obtížně a hlavně nejednotně aplikována v praxi, bylo jen otázkou času, kdy se k výši náhrad vyjádří soudní praxe. Ostatně samotná důvodová zpráva k dotčeným ustanovením současného občanského zákoníku předpokládá, že se v zájmu jednotnosti rozhodovací praxe může samotná moc soudní shodnout na zásadách či kritériích, jak obdobně případy rozhodovat.

Za stěžejní lze považovat náleží Ústavního soudu ze dne 22.12.2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14, který dosti podrobně vyjmenovával kritéria, která musí obecné soudy v každém jednotlivém případě posoudit při rozhodování o výši nároku na náhradu za duševní útrapy při usmrcení. Na tento náleží pak navazovalo rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12.4.2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, v rámci kterého Nejvyšší soud s odkazem na uvedený náleží Ústavního soudu stanovil, že základní rozpětí výše náhrady za duševní útrapy pro skupinu nejbližších osob by se mělo pohybovat v částkách od 240.000,- Kč do 500.000,- Kč. Uvedené rozhodnutí však bylo odbornou veřejností značně kritizováno, neboť opět inklinovalo k paušálnosti a nerespektovalo ekonomický vývoj.

V rozsudku ze dne 19.9.2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018, se Nejvyšší soud vzhledem k četné kritice ze strany odborné veřejnosti a literatury opětovně zabýval přiměřenou výší základní (výchozí) částky náhrady. Nejvyšší soud však spatřuje ve svém předchozím rozhodnutí za problematické toliko dvě okolnosti. To, že základní částka byla stanovena širokým rozpětím, aniž by bylo uvedeno, dle jakých kritérií má být stanovena konkrétní částka v rámci tohoto rozpětí. Opomíjí však přitom, že tato kritéria již podrobně nastavil Ústavní soud. A dále skutečnost, že stanovení konkrétních částek nezohledňuje budoucí ekonomický vývoj společnosti a že spodní hranice 240.000,- Kč je „v současné době vskutku poněkud nízká“. Jinak je však z rozhodnutí zřejmé, že Nejvyšší soud setrvává na svých závěrech. Dle Nejvyššího soudu nebyla důvodem pro zrušení paušálních úhrad nedostatečná výše

náhrad stanovená vyhláškou platnou do konce roku 2013, ale pouze jejich paušálnost. Současně Nejvyšší soud poukázal na to, že paušální výše náhrady je však i nadále součástí právního řádu při odškodňování újmy způsobeném usmrcením osoby blízké dle zákoníku práce či usmrcením příslušníka bezpečnostních sborů a že při usmrcení vojáka z povolání je výše náhrady stanovena rovněž paušálně jako násobek minimální mzdy.

S poukazem na požadavek vnitřní integrity právního řádu, absenci rozumného důvodu pro odlišné odškodňování též újmy dle různých právních předpisů a ústavněprávní zákaz libovůle při soudním rozhodování pak Nejvyšší soud rozhodl, že lze za základní částku náhrady považovat v případě nejbližších osob 20tinásobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející smrti poškozeného. Dle Nejvyššího soudu se jedná o spravedlivou výši náhrady, u níž je nadto zajištěna automatická valorizace.

Tato základní částka pak má být částkou výchozí, která bude rozhodujícími soudy ponížena či navýšena dle okolností konkrétního případu. Kritéria, k nimž je nutno při rozhodování o modifikaci této základní částky přihlížet, Nejvyšší soud jednak shrnul, jednak odkázal na nález Ústavního soudu ze dne 22.12.2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14. Modifikace této základní částky by však dle Nejvyššího soudu měla být zpravidla činěna v řádu desítek procent, nikoliv vícenásobků. Nejvyšší soud tak zcela odmítl náhradu duševních útrap pozůstalých v řádech milionových částek.

Dle Nejvyššího soudu se nejedná o vyčíslení hodnoty lidského života, neboť se nejedná o náhradu pro přímou oběť za usmrcení, nýbrž o odčinění újmy na soukromém a rodinném životě sekundárních obětí. Nelze tak srovnávat rozhodovací praxi k této náhradě s rozhodovací praxí (výšemi odškodnění) v některých případech zásahů do práva na čest, důstojnost či soukromí veřejně známých osob ze strany médií ani očekávat, že by tato náhrada měla být vždy vyšší než náhrada za zásah do jiných osobnostních práv. Nutno podotknout, že dle názoru autorky se v tomto ohledu Nejvyšší soud odklání od nálezu Ústavního soudu ze dne 22.12.2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14, který v bodech 56. a 57. výslovně uvádí, že *„při stanovení výše částky relutární náhrady je nutno použít princip proporcionality též tím způsobem, že obecné soudy porovnají částky této náhrady přisouzené v jiných případech, a to nejen v obdobných, ale i v dalších, v nichž se jednalo o zásah do jiných osobnostních práv, a to zejména do práva na lidskou důstojnost. Jinými slovy, způsobem, jak lze dosáhnout relativně spravedlivého vyčíslení výše relutární náhrady, je zohlednění částek přiznaných v jiných srovnatelných řízeních. (...) Je sice pravda, že porovnávat případy, kdy se jednalo např. o zásahy v podobě zjevně nepravdivých článků v bulvárním tisku, jež svým dosahem (počet prodaných výtisků, internetové zveřejnění apod.) byly s to zasáhnout velmi citelným způsobem lidskou důstojnost poškozených, s případy úmrtí blízké osoby je velmi obtížné. Na druhou stranu je však třeba zvažovat, do jaké míry lze reparovat tyto zásahy pouze vysokými peněžními částkami, neboť v těchto případech může dojít (a často i dochází) k částečné nápravě nemajetkové újmy již např. zveřejněnou omluvou, poskytnutím prostoru pro reakci na nepravdivý článek apod. Tyto způsoby však většinou při náhradě nemajetkové újmy, jež byla způsobena smrtí blízkého, dokonce dítěte, nepřicházejí v úvahu, a jedinou možností tak bývá satisfakce v penězích. I z tohoto pohledu bylo žádoucí ke stanovení výše relutární náhrady přistupovat.“*

Proti tomuto rozhodnutí bylo podána Ústavní stížnost dne 17.12.2018, které byla přiřazena sp. zn. IV. ÚS 4156/18. Rozhodnutí a jeho závěry tak budou podrobeny i ústavněprávnímu přezkumu, byť Ústavní soud již dříve konstatoval, že mu nepřísluší vyjadřovat se ke konkrétní výši náhrady. Navzdory podané ústavní stížnosti byly právní věty rozebíraného rozhodnutí Nejvyššího soudu na jednání občanskoprávního a obchodního kolegia schváleny ke zveřejnění.

Mgr. Martina Sedlářová,
advokátka

JUDr. Lenka Příkazská,
advokátka

[HSP Partners advokátní kancelář v.o.s.](#)

Vodičkova 710/31
110 00 Praha 1

Tel.: +420 734 363 336
e-mail: ak@akhsp.cz

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulatorní požadavky a praktické aspekty](#)
- [Nefungující rozsah péče o dítě. Cesta přes využití terapie a dalších opatření podle ustanovení § 503 zákona o zvláštních řízeních soudních](#)
- [De iure traktor, de facto nákladní vozidlo, už ne tolik výhodná dualita](#)
- [Digitální důkazy z webu v soudním řízení: jak doložit, co bylo online zveřejněno?](#)
- [Pokuta 32 mil. EUR pro Dacia/Renault - evropské soutěžní úřady tvrdě došlapují na no-poaching. Měla by Vaše společnost být na pozoru?](#)
- [Rozdělení společného jmění manželů v případech výdělečné činnosti pouze jednoho z manželů](#)
- [Oběť znásilnění má nárok na peněžitou satisfakci](#)
- [Digitalizace AML povinností: jak technologie mění plnění povinností pro tisíce povinných osob](#)
- [\(Ne\)vypořádání předmětu řízení u soudního smíru](#)
- [Nové limity opatrovnického rozhodování v judikatuře ESLP a Ústavního soudu](#)